



# การขานรับ **งานพัฒนา** จากภาควิชาการ งานสหกรณ์เป็นงานที่ไม่ช่วยเลย



สีลากรณ์ วัฏสาย



**ประการแรก** เพราะการจะ เชื่อมร้อยคนที่แตกต่างกันหลายให้เข้ามา ทำอะไรร่วมกัน เพื่อประโยชน์ร่วมกันนั้น มันฝืนธรรมชาติ คนส่วนใหญ่มักชอบ อิสระ ไม่ชอบไปอยู่ใต้กฎเกณฑ์กติกาของ หมู่คณะ หากเลือกได้คนทั่วไปมักเลือกที่จะทำอะไรอย่างอิสระมากกว่าไปทำ รวบรวมกลุ่ม การที่คนยอมเข้ามาทำงานร่วมกัน นั้นมักเกิดจากเงื่อนไขว่า ลำพังตนเองเพียง คนเดียวไม่สามารถผลักดันหรือเปลี่ยนแปลงเรื่องบางอย่างได้ จึงยินยอมสละ ความเป็นตัวของตัวเองและยอมรับกติกา ของกลุ่ม การทำงานสหกรณ์จึงเป็นการ ทำงานทางสังคมกับเรื่องของคนโดยตรง ซึ่งใครๆ ก็รู้ว่าเรื่องของคนต้องใช้ทั้ง ศาสตร์และศิลปะ และการจัดการคน เป็นสุดยอด (ของความยาก) ในบรรดาการ

จัดการทั้งปวง

**ประการที่สอง** จุดเริ่มต้นของ งานสหกรณ์ในประเทศไทย แม้จะเกิดขึ้น จากคนที่ปรารถนาดีมีวิสัยทัศน์ แต่หาก จะเปรียบกับการเกิดของทารกแล้ว ต้อง เรียกว่ามี birth defect คือมีความบกพร่อง เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากกระบวนการทำคลอด ทำให้พัฒนาการของเด็กนั้นช้า หรือ บกพร่องบางด้าน ตัวอย่างเช่น การตั้ง สหกรณ์การเกษตร โดยลอกต้นแบบมา

จากสหกรณ์เครดิตยูเนียน ทำให้ละเลย ความสำคัญของงานบางด้านที่จำเป็น สำหรับสหกรณ์การเกษตร หรือการใช้ กฎหมายและการกำกับตรวจสอบโดย ภาครัฐเป็นเงื่อนไขหลักในการพัฒนา ขบวนการสหกรณ์ เช่น การรวมกลุ่ม จะถูกต้องได้รับการยอมรับตามกฎหมายจะ ต้องมีการจดทะเบียนก่อน ทำให้การขยาย ขบวนการสหกรณ์ไปได้ช้ากว่าที่ควร จะเป็นหลายเท่า เป็นต้น





**ประการที่สาม** การจะไปกระตุ้นคนให้เขาเปลี่ยนวิธีคิด หาทางชวนขาย ฟังตนเอง มากกว่าฟังคนอื่นรวมถึงฟังเราที่เป็นคนนอกด้วยนั้น คนจะไปกระตุ้นส่งเสริมต้องคิดโจทย์ 3 ชั้น ไปพร้อมๆ กัน ทั้งทำให้เขาแก้ปัญหาของเขาได้ โดยคิดได้เองทำเองด้วยและยังต้องทำให้เขาค่อยๆ ลดการพึ่งพาเรา (คนนอก) ทางความคิดลงไปด้วย คนจะทำงานนี้ได้จึงต้องเป็นคนที่ไม่นอกจากจะเก่งแล้วยังต้องชอบปิดทองหลังพระด้วย ลำพังคนเก่งอย่างเดียวหรือชอบปิดทองหลังพระอย่างเดียวก็หายากอยู่แล้ว ยิ่งหากคนที่ถึงพร้อมทั้งสองเงื่อนไขจึงยิ่งหายากขึ้นไปอีก งานสหกรณ์จึงเป็นงานที่ไม่ง่ายเลย

นี่เป็นโจทย์ที่ทำทนายยิ่ง เมื่อ สกว. ริเริ่มการสนับสนุนการวิจัยด้านสหกรณ์ เมื่อปี 2544

ในฐานะหน่วยงานสนับสนุนการวิจัย สกว. มองว่างานเรื่องสหกรณ์เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ หากมุ่งจะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเนื่องด้วยอุดมการณ์สหกรณ์ก็คือเรื่องเดียวกับฐานคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การพึ่งพาช่วยเหลือกัน การยกระดับความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชนนั่นเอง

จากจุดเริ่มต้นด้วยการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ ทำให้ภาควิชาการค้นพบว่า สิ่งที่ขาดไปและต้องเร่งทำอย่างเร่งด่วนไม่ใช่การแก้ไขกฎหมายระเบียบต่างๆ ไม่ใช่การพัฒนา IT ไม่ใช่การจัดฝึกอบรม ไม่ใช่อยู่ที่ปรับบทบาทของสันนิบาตสหกรณ์ หรือกรมส่งเสริม

สหกรณ์ จุดศูนย์กลางหรือ focus ของงานจะต้องอยู่ที่การไปหนุนเสริมให้กลุ่ม/สหกรณ์ ทั้งที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียน สามารถเข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและพัฒนาความสัมพันธ์ ความมั่นใจ ความไว้วางใจกัน โดยผ่านการทำงานร่วมกัน เครือข่ายดังกล่าวอาจเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทำธุรกรรมร่วมกันหรือจะเป็นเพียงเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมกันก็ได้ เพราะนั่นเป็นจุดเริ่มของการเรียนรู้และสานความสัมพันธ์ระหว่างกันที่จะนำไปสู่การเติบโตของกลุ่ม/สหกรณ์ และเครือข่าย

สกว. ได้สนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำ ในพื้นที่ 9 จังหวัด เพื่อทดลองรูปแบบแนวทางการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ ซึ่งก็คือเป็นการเรียนรู้ใหม่ของนักวิชาการในรั้วมหาวิทยาลัยที่ต้องไปทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและผู้นำสหกรณ์ในพื้นที่ นี่เป็นการประกอบทีมวิจัยชนิดใหม่


ที่ก้าวข้ามความชำนาญเฉพาะสาขาและอาชีพ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน แม้ความสำเร็จในพื้นที่จะแตกต่างกันไปตามศักยภาพในการเรียนรู้และปรับตัวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแต่ก็เกิดแรงกระเพื่อมต่อเนื่องขยายไปสู่ 36 จังหวัดและเกิดความพยายามสาน เครือข่ายที่หลากหลายทั้งเครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายตามประเภทอาชีพหรือผลผลิตของกลุ่ม/สหกรณ์ที่เป็นสมาชิก ตลอดจนเครือข่ายตามประเภทสหกรณ์

ข้อสรุปของการทบทวนทฤษฎีการสร้างการเปลี่ยนแปลงพบว่าในโลกของความเป็นจริงการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงมักเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากภายในระบบและสถาบัน โดยเฉพาะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบบและสถาบันระดับล่างขึ้นมา โดยมีกระบวนการที่เข้าไปสร้างให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ เกิดความสัมพันธ์ใหม่ซึ่งการจะทำเช่นนี้ได้ต้องการการประสานพลังที่เกิดจากจุดแข็งของศาสตร์สาขาต่างๆ เข้ามาหนุนเสริมกัน





(Roman Krznaric, 2007\*) การข้ามศาสตร์สาขาจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นมาตัวอย่างเปรียบเทียบที่จะเห็นได้ชัดกว่า คือการนำเทคโนโลยีหลายชนิดมาผสมผสานกันจนเกิดเป็นโทรศัพท์มือถือที่ถ่ายรูปได้ อัดเทปได้ ส่ง e-mail ได้ และแน่นอนว่าของใหม่ที่เกิดขึ้นจากการประสานจุดแข็งของเก้านี้ย่อมมีมูลค่าและคุณค่าสูงกว่าเดิม อดีตรองนายกรัฐมนตรี นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ได้เคยกล่าวในการประชุมประจำปีของ สกว. เมื่อ 2 ปีที่แล้วว่าหากเราไปค้นหาคำที่ใช้มากที่สุด ในวงการต่างๆ ในโลกตะวันตกปัจจุบัน จะพบว่าคำที่นิยมพูดถึงและใช้กันมากที่สุด คือ คำว่า **“collaboration”** ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า co-labor หมายถึง การลงแรงทำด้วยกันนั่นเอง โลกยุคใหม่ที่เข้ามาถึงแล้วในวันนี้ของโลกธุรกิจคือการ collaborate ระหว่างบริษัทที่ทำธุรกิจต่างกัน และต่างใช้จุดแข็งมาสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าหรือบริการใหม่ๆ ส่วนคนที่ไม่ชวนขวยไปหาคนอื่นที่มีจุดแข็งกว่ามาเติมเต็มให้ตัวเอง ก็จะได้แต่ผลิตสินค้าหรือบริการที่นับวันจะตกยุคไป

จึงเป็นที่น่ายินดีว่า อย่างน้อยใน 4-5 ปีที่ผ่านมา ในแวดวงงานสหกรณ์ เราได้เริ่มมีความพยายามที่จะก้าวข้ามพรมแดนขอบเขตของสาขาและอาชีพมาตะแมือและทำงานร่วมกัน ทั้งระหว่างนักวิชาการและนักปฏิบัติแล้ว นับเป็นก้าวสำคัญที่น่าจะทำให้การเติบโตของงานสหกรณ์เป็นไปในทิศทางที่ทุกฝ่ายปรารถนาพร้อมกัน 

\* Roman Krznaric 2007, “How Change Happiness : Interdisciplinary Perspectives for Human Development” Oxfam ResearchReport.